

# Česká kriminologie – dlouhá tradice, slibná současnost

HEDVIKA BOUKALOVÁ, JIŘÍ BURIÁNEK, ZUZANA PODANÁ

Filozofická fakulta, Univerzita Karlova v Praze

MIROSLAV SCHEINOST<sup>1</sup>

Institut pro kriminologii a sociální prevenci v Praze

HANA FIDESOVÁ

Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze

## Czech criminology – long tradition, promising present

**Abstract:** This article aims to introduce the reader of a new magazine to the context of thinking about crime in the Czech Republic, both at the level of theory and research. In this regard, we consider it crucial to outline the development of Czech criminology, its long tradition and promising present, and inform about main directions of current research in the field. The second task appears certainly more difficult since it forces us to make a selection and our criteria of any such selection may become the subject of dispute. It is to present the most important projects, which – paradoxically – cross the horizons of the Czech basin and integrate the Czech Criminology into a wider, international context.

**Keywords:** Czech criminology, fear of crime, criminal policy, organized crime, drug problem, forensic psychology

### Historie a současný stav české kriminologie

Česká kriminologie prošla během svého vývoje mnoha zákruty, vzestupy i pády; její historie je z tohoto hlediska skutečně poměrně barvitá. Z určitého hlediska může být dokonce i inspirací jak přežít v obtížných podmínkách a jak se rozvíjet, byť i na křivce připomínající houpačku nebo tobogán.

Její kořeny sahají až do přelomu devatenáctého a dvacátého století. Podobně jako v jiných evropských zemích vycházela česká kriminologie ve svých počátcích ze dvou směrů uvažování: z právní vědy a ze sociologické reflexe sociálních problémů. Je třeba zmínit především práce profesora práva Josefa Prušáka, který v roce 1890 užil pojem „kriminální věda“ ve vztahu ke zkoumání zločinu jako sociálního jevu způsobeného individuálními, sociálními a přírodními faktory. Rozlišoval mezi „kriminální antropologií“, která se zabývá osobností pachatele, a „kriminální sociologií“, která studuje sociální kořeny zločinnosti. Pokud jde o druhý směr, uveďme klasickou práci Tomáše G. Masaryka „Sebevražda hromadným jevem společenským moderní osvěty“ (Masaryk, 1881/2002), nebo následně práce jeho žáků, např. Emanuela Chalupného, který organizoval široce založený výzkum k trestu smrti a publikoval studii „O trestu smrti“ (Chalupný & Kypr, 1923). Právní myšlení bylo reprezentováno např. Vladimírem Solnařem a jeho studií „Zločinnost v zemích českých v létech 1914 – 1922 z hlediska kriminální etiologie a reformy trestního práva“ (Solnař, 1931).

Ve dvacátých letech 20. století se již termín „kriminologie“ v českém prostředí běžně používal

1 Korespondenci zasílejte na e-mail: mscheinost@iksp.justice.cz.

jako označení pro vědu zabývající se zločinností, přičemž za podstatné – a z hlediska trvalých diskusí o místu kriminologie v systematické vědních oborů charakteristické – lze považovat to, že zakladatelé české kriminologie dokázali promítnout do studia kriminality specifické pohledy svých výchozích oborů a přitom hranice těchto oborů pozoruhodně přesahovat (budiž nám to i dnes inspirací).

Vývoj kriminologie, rozvíjené v době první republiky především na akademické půdě, byl bohužel brutálně přerušena nacistickou okupací a uzavřením českých vysokých škol a následně i deformací humanitních oborů po roce 1948. Zločin v období socialismu byl vysvětlován buď jako dočasný přežitek třídní společnosti, který s rozvojem nových společenských podmínek sám vymizí, nebo jako projev třídního boje a odporu poražených vykořisťovatelských tříd, tedy za záležitost v podstatě politickou. Nebyl tedy důvod rozvíjet kriminologii, která byla prohlášena za vědu zbytečnou.

Kriminalita ovšem nezmezila ani z budované tzv. socialistické společnosti a nebylo ji možné přehlížet nebo dokonce popírat. Bylo potřeba praktických řešení, založených na nezbytné poznatkové bázi. Tato potřeba vedla k opětovnému zájmu o vědy zabývající se kriminalitou. V roce 1960 byla vytvořena skromná institucionální základna, t.j. ústav, původně nazvaný Vědeckovýzkumný ústav kriminalistický. Ten se brzy přejmenoval na Výzkumný ústav kriminologický (VÚK), kde začal být rozvíjen multidisciplinární kriminologický empirický výzkum. I přes zostřený ideologický dohled a represe vůči některým pracovníkům v době tzv. normalizace VÚK přežil a realizoval řadu solidních empirických výzkumů. V letech 1966 až 1980 působil také Výzkumný ústav penologický.

Výzkumný ústav kriminologický – od roku 1990 Institut pro kriminologii a sociální prevenci – zůstává i nadále hlavní výzkumnou základnou české kriminologie. Nicméně díky stoupajícímu zájmu o kriminologii a zřejmě také díky naléhavosti problémů spojených s kriminalitou a jejich řešením se institucionální základna české kriminologie přece jen rozrůstá (viz též Válková, Kuchta et al., 2012; Novotný, Zapletal et al., 2008). Kromě katedry kriminologie na Policejní akademii ČR je kriminologie přednášena, byť někdy i pod jinými označeními, na řadě univerzit a vysokých škol v rámci výuky práva, sociologie, adiktologie, sociální práce, sociální politiky, bezpečnostních studií apod. Lze uvést jen velmi selektivně katedry trestního práva právnických fakult Univerzity Karlovy a Masarykovy univerzity, katedru sociologie, katedru psychologie a katedru sociální práce Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, kliniku adiktologie 1. lékařské fakulty UK, Fakultu sociálních věd UK a další. Roste i počet kriminologických témat magisterských, doktorandských a dalších prací. Na více pracovištích, i když nejsou primárně kriminologická, jsou uskutečňovány různě zaměřené výzkumy, a to např. na drogovou problematiku, názory veřejnosti na kriminalitu a obavy z ní, partnerské násilí apod., tedy témata povýtce kriminologická. Kromě sekce sociální patologie České sociologické společnosti, která se léta zabývá otázkami kriminality, sociální patologie a reakcí na ně, byla v roce 2012 ustavena Česká kriminologická společnost. Nárůst její členské základny je dokladem zájmu o kriminologii, a to nejen v akademické obci, ale i mezi praktiky. Vývoj české kriminologie tedy v současné době zaznamenává vzestupnou vlnu – doufejme, že dlouhodobě.

### **Hlavní téma: Vývoj kriminality a možnosti jejího zjišťování**

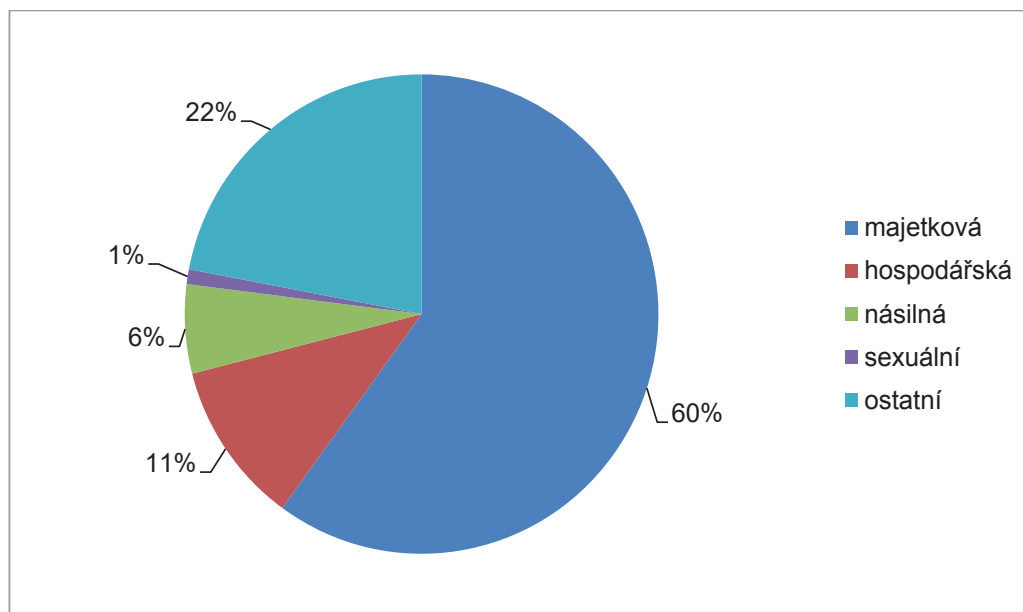
Zájem o kriminologické zkoumání trestné činnosti je pochopitelný, podíváme-li se na vývoj kriminality. V průběhu posledních dvaceti let došlo k radikálním proměnám v trendech kriminality. Po roce 1990 došlo k desetiletému nárůstu registrované trestné činnosti: po strmém vzestupu v první polovině devadesátých let, kdy se počet registrovaných trestných činů ztrojnásobil, ještě nějakou dobu vzestup trval, i když mírnějším tempem. Po vrcholu v roce 1999 nastalo období mírného poklesu a stabilizace, nicméně počty registrovaných trestných činů se už nikdy nevrátily na úroveň před rokem 1990 (Tabulka 1). Výkyvy v počtu registrovaných trestných činů lze ovšem do určité míry přičíst také změnám trestní legislativy.

**Tabulka 1. Počty registrovaných trestných činů, objasněných trestných činů a stíhaných pachatelů**

Rok	Registrované TČ	Objasněné TČ	Stíhaní pachatelé
1988	119 675	97 064	72 887
1993	398 505	12 6 442	106 874
1999	426 626	193 354	127 837
2005	344 060	135 281	121 511
2010	313 387	117 685	112 477
2011	317 177	122 238	114 975
2012	304 528	120 168	113 024
2013	325 366	129 181	117 670
2014	288 660	126 237	114 608

Zdroj: Statistika Policie ČR

Hlavní podíl na vzestupu trestné činnosti (Graf 1) měla majetková kriminalita, která i nadále tvoří rozhodující část zjištěné trestné činnosti (v roce 2013 tvořily majetkové trestné činy 64 %, zatímco např. násilné 6 % a hospodářské 9 %, v roce 2014 tvořily majetkové trestné činy 60 %, násilné opět 6 % a hospodářské 10,6 %).

**Graf 1. Struktura trestné činnosti v roce 2014**

Zdroj: Statistika Policie ČR

Zajímavým a signifikantním rysem je, že po poměrně dlouhou dobu převládali mezi známými pachateli tzv. prvopachatelé. V roce 1991 bylo mezi stíhanými pachateli 41 % recidivistů, v roce 1995 jen 29 %, což znamená, že 70 % tvořili prvopachatelé, kteří svým zastoupením převládali ve všech věkových kategoriích. Tento neobvyklý stav, kdy byli prvopachatelé motorem nárůstu, již nelze vysvětlit jen latencí, kriminální zkušeností recidivistů apod., ale je zřejmě nutné vzít v úvahu také změnu společenských podmínek, v jejichž rámci se mnoho dosud bezúhonných a „řádných“ občanů dostalo do konfliktu se zákonem.

Až po roce 2000 docházelo k opětovnému nárůstu podílu recidivistů na známých a stíhaných pachatelích TČ – v roce 2004 45 %, v roce 2012 cca 50 % (56 tis. osob); v roce 2013 53 % (62 tis. osob). Dnes se tedy pozornost kriminologického výzkumu opět soustřeďuje na recidivisty, ale nutně a logic-

ky také na vliv platné legislativy a přijímaných úprav, účinnost trestních sankcí, účinnost preventivních aktivit atd.

Čísla statistik jsou samozřejmě doplňována výzkumnými metodami, které se snaží o hlubší vhled na páchanou trestnou činnost, a to i její latentní část. Jde především o viktimologické výzkumy a self-reportové studie.

První takové výzkumy byly realizovány až po roce 1990 a podnětem pro ně bylo zapojení do mezinárodních projektů. V roce 1992 se Institut pro kriminologii a sociální prevenci poprvé zapojil do tzv. International Crime Victims Survey (ICVS), který probíhal v gesci OSN, a následně se pak tyto výzkumy u nás již uskutečňovaly pravidelně ve zhruba čtyřletých cyklech (Válková, 1997). Poté, co OSN přestalo ICVS organizovat, realizuje IKSP viktimologické výzkumy samostatně, vždy však s respektem k původní metodice z důvodu zachování možnosti srovnání a sestavení vývojových řad (více Martinková, 2007).

Kromě těchto viktimologických výzkumů reprezentativních pro populaci ČR byly uskutečněny další studie zaměřené na specifické skupiny nebo jevy, jako např. výzkumy násilí proti ženám, proti seniorům nebo výzkum partnerského násilí. První takovou studií byl výzkum násilí proti ženám, uskutečněný jako součást mezinárodního projektu IVAWS - Violence Against Women Study v roce 2003 (Johnson, Ollus & Nevala, 2008; Buriánek & Pikálková, 2013). České prostředí je pro zahraničí zajímavé tím, že nedávno dokončené opakování výzkumu partnerského násilí přineslo reprezentativní údaje také o podsouboru mužů (Buriánek, Pikálková & Podaná, 2014).

Obdobně se i první self-reportové studie objevily v ČR jako součást mezinárodních projektů (Stočesová & Thomová, 2002). První národní reprezentativní výzkum tohoto typu byl v letech 2006/7 realizován jako součást International Self-Report Delinquency Study 2 (ISR2-2, srovnej Junger-Tas, 2012; Enzmann & Podaná, 2010), a to týmem z Univerzity Karlovy v Praze. Shromážděno bylo více než 3200 dotazníků od žáků 7. až 9. tříd (Buriánek & Podaná, 2007). Již třetí kolo tohoto mezinárodního projektu proběhlo v ČR v roce 2013 (Podaná & Moravcová, 2014). Vyšla i první souhrnná publikace o výsledcích projektu, který zahrnul některé významné inovace, pokud jde o validitu takto získávaných dat (Moravcová et al., 2015).

## **Další směry kriminologických výzkumů**

### *Strach z kriminality a zneklidnění korupcí*

Rozsah kriminality představoval a představuje jeden z dominantních problémů vnímaných veřejností. V době ekonomické deprese v letech 1997-1999 se však kriminalita, pokud jde o vnímání naléhavosti problému, dostala až na další místo za ekonomické otázky, jako je např. nezaměstnanost. V roce 2011 se pak na prvním místě společenských problémů objevila korupce.

Výzkumy ukázaly, že strach z kriminality není v jednoduché a přímé úměrnosti k trendům jejího vývoje (Sessar, 2001; Buriánek, 2001). Dlouhodobě pozitivní trend růstu pocitu bezpečí se však v posledních letech stabilizoval na úrovni odpovídající zhruba průměru v Evropě. Významným determinujícím faktorem v pocítování strachu z kriminality, resp. pocitu bezpečí, je velikost místa bydliště respondentů, situace v místě bydliště či vnímání rizika a pravděpodobnosti viktimizace (Buriánek, 2014).

Korupce se jako naléhavé společenské téma objevila ve veřejném diskurzu až v poslední dekádě (předtím tento koncept rozpracoval Frič, 2001). Diskuse s ní spojené sice nedospěly do stadia tzv. "morální paniky", nicméně např. ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2010 se téma korupce stalo jedním z klíčových ve volební kampani, alespoň u některých stran. To koresponduje s názory veřejnosti, kde srovnání výzkumů ve zhruba desetiletém rozmezí let 2002 a 2013 ukazuje dramatický nárůst kritických názorů na stav korupce u nás (v roce 2002 považovalo 14 % respondentů korupci za pouze příležitostnou a ojedinělou, v roce 2013 už jen 5 %; v roce 2002 vnímalo 22 % respondentů

korupci jako organizovanou, v roce 2013 to bylo 42 %, přitom k nim lze přičíst navíc 32 % těch, kteří ji vidí dokonce už jako systemickou). Sociální diferenciací respondentů tyto názory příliš neovlivňuje, ale ukazuje se jistá tendence, že přívrženci politické levice vidí situaci kritičtěji. Současně se neprojevuje korelace s punitivními postoji, které jsou jinak v ČR velmi silné (Buriánek, 1998; Costelloe et al., 2002; Moravcová & Tomášek, 2014).

Názor na stav korupce u nás je pravděpodobně posilován působením médií (Smith 2008), ačkoli dle našeho názoru vychází v neposlední řadě také z osobní zkušenosti, z míry zapojení občanů do těchto procesů v každodenním životě. Míra zneklidnění ovšem představuje určité politické riziko (Jansa & Bureš, 2011) z hlediska rostoucího potenciálu voličů, kteří mohou být získáváni populistickými stranami slibujícími rychlá řešení.

Proto se výzkumy postojů veřejnosti orientují v posledních letech i na téma důvěry v instituce a na význam tohoto prvku pro ochotu občanů dodržovat zákony. Motivy již klasické koncepce T. Tylera rozpracovával za české účasti mezinárodní projekt Eurojustis a následně také výzkum ESS 2011. V českém prostředí zpracovává tyto podněty Homolová (2014).

### *Vyhodnocování účinnosti trestní politiky*

Významnou oblastí kriminologického výzkumu jsou výzkumy evaluačního charakteru, navazující na celosvětový trend vyhodnocovat pomocí kriminologických postupů praktické účinky aplikované legislativy a preventivních zásahů, jakkoli jde o oblast velmi složitou a náročnou na hodnocení, kde názory po léta oscilují mezi optimismem a snahou zjistit „co funguje“ a pesimismem, ústícím někdy v naprostou skepsi. Příkladem takového výzkumu je třeba čtyřletý výzkumný projekt Institutu pro kriminologii a sociální prevenci zaměřený na otázku, zda a do jaké míry naplňuje nový trestní zákoník očekávání zákonodárce při aplikaci sankcí. Je zkoumán dopad uplatňování nového trestního zákoníku na aplikační praxi vybraných institucí trestní justice, na charakter a strukturu ukládaných sankcí, a tím i na skladbu vězeňské populace a na činnost Vězeňské služby a Probační a mediační služby, což má značný význam např. ve vztahu k výše zmíněnému nárůstu kriminální recidivy (Scheinost et al., 2014). Na uplatňování preventivních opatření ve vztahu k predelivenci a delivenci dětí a mládeže a kriminální kariéře je zaměřen výzkumný projekt IKSP týkající se kriminální kariéry mladistvých, nových jevů v kriminalitě mladistvých a uplatňování Systému včasné intervence (Štěchová & Večerka, 2014).

### *Organizovaný zločin*

Podle českého trestního práva je organizovaný zločin definován jako „organizovaná zločinecká skupina“ (§129 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.), tj. společenství více osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbou činnosti, která je zaměřena na soustavné páchaní úmyslné trestné činnosti. Kdybychom ovšem zhodnotili počet případů souzených jako organizovaná zločinecká skupina a počet odsouzených pachatelů, museli bychom dojít k závěru, že organizovaný zločin není v ČR žádným závažným problémem, protože počty odsouzených osob jsou dlouhodobě na minimální výši (v roce 2014 bylo za účast na organizované zločinecké skupině odsouzeno 23 pachatelů). Bohužel kriminologický výzkum, zahájený již na počátku 90. let Institutem pro kriminologii a sociální prevenci, i bezpečnostní analýzy (MV ČR, 2015) potvrzují, že v ČR operují zločinecké organizace zabývající se řadou kriminálních aktivit, jako je obchod s drogami, obchodování s lidmi, atd., přičemž v posledních letech je konstatován znatelný posun organizovaných kriminálních aktivit do ekonomické oblasti.

Kriminologický výzkum využívá ve vztahu k organizovanému zločinu jak případové studie, analýzu otevřených zdrojů a další metody, tak expertní šetření, využívané již po řadu let k mapování rozšířenosti jednotlivých aktivit organizovaného zločinu a trendů jeho vývoje.

Za charakteristický rys organizovaného zločinu v ČR lze považovat to, že zločinecké organizace obvykle nejsou velké a početné, uspořádané podle monolitního pyramidového modelu. Spíše tvoří

menší organizace s pružnější strukturou, zapojené do mezinárodních sítí, což je typické např. pro obchodování s drogami nebo organizování nelegální migrace. Experti odhadují, že zhruba polovina zločineckých organizací se rekrutuje z cizích státních příslušníků, polovina z českých občanů, přičemž míra spolupráce cizinců s českými pachateli se liší podle charakteru organizace a aktivity. Pokračuje trend odklonu kriminálních struktur od přímého užívání násilí směrem k latentním formám trestné činnosti s orientací do oblasti hospodářské kriminality a ovlivňování státní a veřejné správy (Cejp & Scheinost, 2010; MV ČR, 2015).

### *Drogová problematika z pohledu adiktologie*

Kontrola drog představuje výzkumné téma, které je společné pro kriminologii i adiktologii. Ke kvalitativním změnám v drogové problematice a pohledu na ni došlo po roce 1989 spolu se společenskými změnami a otevřením hranic. V éře socialismu toto téma samozřejmě patřilo k těm tabuizovaným. Změny v šíření i užívání drog po roce 1989 vedly ke zvýšenému zájmu odborníků, potřebě systematického vzdělávání a potřebě formulování protidrogové politiky založené na znalosti věci. Výsledkem této potřeby byl mimo jiné i vznik nového společného pracoviště 1. lékařské fakulty UK a VFN v Praze v roce 2005, a to Centra adiktologie Psychiatrické kliniky, které bylo v roce 2012 transformováno na samostatnou Klinikou adiktologie.

Adiktologie se rychle zformovala jako autonomní multidisciplinární obor zabývající se rizikovým prostředím pro užívání návykových látek a rozvojem návykového chování včetně regulace a kontroly návykových substancí, tedy oborem zaměřeným jak na redukování poptávky, tak nabídky. Koncept adiktivního chování je založen na užívání návykových substancí, ale zahrnuje i další stránky lidského chování týkající se ztráty kontroly a projevů nutkavého chování, např. patologického hráčství, nezvládaného hraní počítačových her nebo užívání internetu, které ve svých důsledcích mohou poškozovat jednotlivce, resp. i společnost (Miovský & Popov, 2013).

Referenční rámec pro adiktologický výzkum vymezuje koncept rizikového prostředí. Cílem je pochopit vzorce abúzu, závislostního chování a s ním spojených poškození, a tím přispět k jejich kontrole a redukci; nikoli v jednoduchém schématu příčina – následek, ale spíše z perspektivy širší podmíněnosti začleněné v sociálním kontextu a zahrnující interakci biologických, psychologických a sociálních faktorů.

Z výzkumů řešených klinikou adiktologie obohacuje kriminologické poznání např. probíhající výzkum syntetických drog z hlediska lokálního, národního a evropského drogového trhu včetně virtuální on-line nabídky, ve vztahu k drogové politice. Část výzkumu se také zaměřuje např. na sociální náklady užívání alkoholu, tabáku a nelegálních drog. Ve vztahu k delikvenci mládeže je možné zmínit výzkum možností prevence rizikového chování (např. Gabrhelík & Miovský, 2012; Charvát et al., 2012; Miovský et al., 2012; Pavlas Martanová, 2012).

### *Forezní psychologie*

Toto odvětví psychologie je v ČR rozvíjeno ve velmi těsném vztahu ke kriminologii. Jeho rozvoj v ČR je od šedesátých let spojen s působením výzkumných institucí – kriminologických, penologických a kriminalistických. Kriminalistická psychologie se zaměřuje na proces vyšetřování trestných činů a jejich pachatelů, např. na psychologii vedení výslechu (Matiášek, Soukup & Bárta, 1968; Spurný, 2003; Boukalová, 2012). Role psychologů jako expertů v trestním procesu má dlouhou tradici a velmi důležité postavení v českém soudnictví (Čírtková, 2008). Penitenciární a postpenitenciární psychologie je používána při práci s uvězněnými osobami zejména v rámci resocializačních programů, ale také při hledání relevantních kritérií při stanovení diferencovaného zacházení s vězni; viz např. systém vyhodnocování rizik SARPO (Petras et al., 2010).

Kriminologie může těžit z forezní psychologie v podstatě ve všech zmíněných oblastech. Vhled do osobnosti pachatele je základem pro posouzení jeho motivace. Studie zaměřené na výzkum oblastí s

vysokou koncentrací kriminality jsou velmi užitečné pro psychologické profilování. Psychologický pohled je důležitý v oblasti viktimologických studií a práce s oběťmi trestných činů. Dobrým příkladem může být problematika domácího násilí a jeho obětí.

Průnik forenzní psychologie a kriminologie se projevil např. v predikčním instrumentu ve vztahu k pachateli, který vyvinul Institut pro kriminologii a sociální prevenci (Blatníková & Netík, 2009). Forenzní psychologie je rozvíjena také v Psychologickém ústavu České akademie věd (viz Polišenská, 2007). Existuje i Asociace forenzních psychologů Čech, Moravy a Slezska, založená v roce 1993.

## Závěry

Ve srovnání s relativně mladou Českou kriminologickou společností jsou kořeny kriminologie jako oboru v ČR podstatně starší a kriminologický výzkum má již dlouhou a poměrně bohatou tradici. Institucionální báze kriminologického výzkumu v ČR byla založena před více než padesáti lety. Byť je stále ještě dosti úzká, mají se zájemci o kriminologii a kriminologický výzkum kam obrátit a získat poznatky i potenciální partnery. Že těchto zájemců je dost, dosvědčují počty účastníků nyní již pravidelných Kriminologických dnů, zájem o členství v České kriminologické společnosti, vzájemný přesah a spolupráce kriminologie s dalšími obory, širší tematického záběru kriminologických výzkumů a nárůst počtu nejen publikací, ale i vysokých škol, na nichž se kriminologická tematika v rámci různých oborů přednáší. Nyní by nám mělo jít o to, abychom toto postupné posilování kriminologie využili k rozšíření jejího záběru, získání více validních a věrohodných poznatků a jejich sdělení těm, kteří je mohou prosazovat v praxi. K tomu je třeba využít i skutečnosti, že během 25 let postsocialistického vývoje si česká kriminologie otevřela dveře do Evropy; velmi důrazně pak úspěšnou 14. konferencí Evropské kriminologické společnosti v Praze. Této šance je třeba využít, k čemuž by měl přispět i nový časopis České kriminologie.

**HEDVIKA BOUKALOVÁ** je odbornou asistentkou na katedře psychologie FF UK v Praze. Přednáší v oblasti sociální a forenzní psychologie. Zaměřuje se na témata výslechu v trestním řízení a detekce lži. Je dobrovolnicí organizace Bílý kruh bezpečí, vedoucí Psychologického poradenského centra FF UK při katedře psychologie a výkonným redaktorem časopisu *Psychologie pro praxi*.

**JIŘÍ BURIÁNEK** je docentem na katedře sociologie FF UK, věnuje se výuce metodologie a výzkumům v oblasti sociálních deviací. K hlavním oblastem jeho zájmu patří zkoumání obav ze zločinu, domácího násilí a delikvence mládeže, zapojil se do několika mezinárodních projektů a podílel se na publikaci jejich výsledků.

**ZUZANA PODANÁ** působí na FF UK, kde vyučuje kurzy zaměřené na oblast sociálních deviací a statistické zpracování dat. Zabývá se také kriminologickým výzkumem, a to především delikvencí a viktimizací mládeže, domácím násilím či stalkingem.

**MIROSLAV SCHEINOST** je ředitelem Institutu pro kriminologii a sociální prevenci. Zaměřuje se na výzkum organizované kriminality, kriminality cizinců, nelegální migrace, trestní politiky a prevence. Je předsedou České kriminologické společnosti a členem řady výzkumných organizací.

**HANA FIDESOVÁ** působí jako odborná asistentka Kliniky adiktologie 1. LF UK a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze. V pedagogické a výzkumné praxi se zaměřuje na právní a kriminologické aspekty užívání legálních i nelegálních drog, problematiku etiky zdravotnických a pomáhajících profesí a právní aspekty poskytování zdravotních i sociálních služeb.

**Literatura**

- Blatníková, Š. & Netík, K. (2009). *Predikce vývoje pachatele*. Praha: IKSP.
- Boukalová, H. (2012). *Interakce a komunikace ve vyšetřování trestné činnosti z pohledu psychologie*. Praha: FF UK.
- Buriánek, J. (1998). Democratization, crime, punishment and public attitudes in the Czech Republic. *Crime, Law and Social Change*, 28(1), 213-222.
- Buriánek, J. (2001). Bezpečnostní rizika a jejich percepce českou veřejností. *Sociologický časopis/ Czech Sociological Review*, 37(1), 43-64.
- Buriánek, J. (2014). From patience to concerns: the Czech experience of the transition. *AUC Philosophica et Historica, STUDIA SOCIOLOGICA XVIII: Studies on Criminology*, (2), 17-36.
- Buriánek, J. & Pikálková, S. (2013). *Intimate violence: a Czech Contribution on International Violence Against Women Survey*. Praha: Karolinum.
- Buriánek, J., Pikálková, S. & Podaná, Z. (2014). *Násilí na mužích. Sonda do zákoutí partnerských vztahů*. Praha: FF UK.
- Buriánek, J. & Podaná, Z. (2007). *Czech Juveniles from a Delinquency Perspective*. Praha: FF UK.
- Cejp, M. & Scheinost, M. (2010). Co víme o organizovaném zločinu? In M. Scheinost (ed.), *Kriminální očima kriminologů* (pp. 113-132). Praha: IKSP
- Čírtková, L. (2008). *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada.
- Costelloe, M. T., Chiricos, T. & Buriánek, J., Gertz, M. & Maier-Katkin, D. (2002). The Social Correlates of Punitiveness Toward Criminals: A Study of the Czech Republic and Florida. *The Justice System Journal*, 23(2), 191-220.
- Enzmann, D. & Podaná, Z. (2010). Official crime statistics and survey data: Comparing trends of youth violence between 2000 and 2006 in cities of the Czech Republic, Germany, Poland, Russia, and Slovenia. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 16(3), 191-205, <http://dx.doi.org/10.1007/s10610-010-9121-z>.
- Frič, P. (2001). Korupce – deviantní chování, nebo sociální dezorganizace? *Sociologický časopis/ Czech Sociological Review*, 37(1), 65-72.
- Gabrhelík, R. & Miovský, M. (2012). *Dear Readers. Adiktologie*, 12(3), 168-171.
- Homolová, P. (2014). Trust in criminal justice and compliance with the law in Czech society: testing the normative hypothesis on 1999 and 2011 samples. *AUC Philosophica et Historica, STUDIA SOCIOLOGICA XVIII: Studies on Criminology*, (2), 37-56.
- Chalupný, E. & Kypr, O. (1923). *O trestu smrti. Anketa*. Praha: Sociální služba
- Charvát, M., Jurystová, L., & Miovský, M. (2012). Four-level model of qualifications for the practitioners of the primary prevention of risk behaviour in the school system. *Adiktologie*, 12(3), 190-211.
- Jansa, P., Bureš, R. et al. (2011). *Studie národní integrity*. Praha: Transparency International ČR.
- Johnson, H., Ollus, N. & Nevala, S. (2008). *Violence against women: An international perspective*. New York: Springer
- Junger-Tas, J. (2012). Delinquent Behaviour in 30 Countries. In J. Junger-Tas, I. H. Marshall, D. Enzmann, M. Killias, M. Steketee & B. Gruszczynska (eds.), *The Many Faces of Youth Crime* (pp. 69-93). New York: Springer
- Martinková, M. (2007). *Zkušenosti obyvatel České republiky s některými delikty*. Praha: IKSP



- Masaryk, T. G. (2002). *Sebevražda hromadným jevem společenským moderní osvěty. 5. české vyd.* Praha: Masarykův ústav AV ČR.
- Matiášek, J., Soukup, J., & Bárta, B. (1968). *Psychologie a výslechová praxe.* Praha: Orbis.
- Mioviský, M., Skácelová, L., Čablová, L., Veselá, M., & Zapletalová, J. (2012). School-based Prevention of Risk Behaviour: Proposed Structure, Scope, and Content of the Basic Preventive Programme. *Adiktologie, 12*(3), 212-231.
- Mioviský M. & Popov P. (2013). Editorial. *Adiktologie, 13* (3-4), 188-189.
- MV ČR (2015). Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR v roce 2014. *MV ČR* (online). Dostupné dne 1. 9. 2015, z: <http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>.
- Moravcová, E., Podaná, Z., Buriánek, J. et al. (2015). *Delikvence mládeže. Trendy a souvislosti.* Praha: Triton
- Moravcová, E. & Tomášek, J. (2014). Metodologické aspekty měření postojů české veřejnosti k trestání pachatelů trestných činů. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review, 50*(4), 495-520.
- Novotný, O., Zapletal, J. et al. (2008). *Kriminologie. 3. vydání.* Praha: ASPI-Wolters Kluwer
- Pavlas Martanová, V. (2012). Development of the Standards and the certification process in primary prevention – an evaluation study. *Adiktologie, 12*(3), 174-188.
- Petras M., V. Jiříčka, J. Hůrka, M. Netočný, Z. Podaná & J. Buriánek (2010). Predikce kriminality: Nový nástroj SARPO I na hodnocení kriminogenních rizik a potřeb pachatele. *Trestněprávní revue, 9*, 283-290.
- Podaná, Z. & Moravcová, E. (2014). Juvenile Delinquency in the Czech Republic: First Results of the ISRD-3 Self-Report Survey. *AUC Philosophica et Historica, STUDIA SOCIOLOGICA XVIII: Studies on Criminology, (2)*, 57-68.
- Polišenská, V. A. (2007): Forensic Psychology in the Czech Republic. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling, 4*, 55-67.
- Scheinost, M., Háková, L., Rozum, J., Tomášek J. & Vlach, J. (2014). *Sankční politika pohledem praxe.* Praha: IKSP.
- Sessar K. (2001). Společnost v období transformace a strach z kriminality. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review, 37*(1), 7-22.
- Smith, M. (2008). *Vnímání a realita korupce v České republice.* Praha: ISEA.
- Solnař, V. (1931). *Zločinnost v zemích českých v letech 1914 – 1922 z hlediska kriminální etiologie a reformy trestního práva.* Praha: Knihovna sborníku věd právních a státních.
- Spurný, J. (2003). *Psychologie výslechu.* Praha: Portál.
- Stočesová, S. & Thomová, J. (2002). Zkušenosti žáků a studentů s násilím v Plzni. In K. Večerka (ed.), *Sborník příspěvků ze seminářů sociální patologie* (pp. 176-194). Praha: Masarykova česká sociologická společnost.
- Štěchová, M. & Večerka, K. (2014). *Systémový přístup k prevenci kriminality mládeže.* Praha: IKSP.
- Válková, J. (1997). *Výzkum obětí trestného činu v České republice.* Praha: IKSP.
- Válková H., Kuchta J. et al. (2012). *Základy kriminologie a trestní politiky. 2. vydání.* Praha: C.H.Beck.